اخلاق اسلامی

Saeed project

Saeed project

Date:

«اخلاق»

اخلاق
- تعریف: جمع خلق ها به ... به معنی نیرو و سرشت باطنی انسان است
- علم اخلاق
- فلسفه اخلاق یا فرا اخلاق

انواع اخلاق
- اخلاق مدرن
  - به لحاظ تاریخی
  - مباحث
    - لذت گرایی
    - سود گرایی
    - وظیفه گرایی
    - انسان گرایی
- اخلاق اسلامی

تعریف اخلاق: اخلاق جمع خلق به معنی نیرو و سرشت باطنی انسان است. در مقابل خلق به کار می رود. یعنی شکل و صورت محسوس و قابل درک با چشم ظاهر.

تعریف اصطلاحی اخلاق: اخلاق یعنی صفات راسخ (پایدار) نفسانی که انسان افعالی را متناسب با آنها بی درنگ انجام می دهد. مثل شجاعت که شامل فضیلت و رذیلت مثل ترس و گستاخی می شود.

Saeed project

Date:

علم اخلاق: علمی است که صفات نفسانی خوب و بد، زشت و زیبا، فضیلت و رذیلت، هنجار، ارزش و ضدارزش را معرفی می‌کند و راه‌های بدست آوردن این صفات را نشان می‌دهد.

فلسفه اخلاق: تحلیل و عقلانی مفاهیم اخلاقی، ملاک و معیار کلی خوبی و بدی مثل صدق و کذب مفاهیم اخلاقی مطلق بودن یا نسبی بودن آنها می‌پردازیم.

مثال: آیا عدالت خوب است؟ تحلیل عقلانی ۲ واژه عدالت و خوب را عهده دارد.

عبارت‌های مثل: بنی آدم اعضای یکدیگرند، مسلمانان با یکدیگر برادرند، این عبارت‌ها که به لحاظ معنایی درست هستند بنا بر تحلیل عقلانی فلسفه اخلاق عبارت‌های نادرستی هستند.

انواع اخلاق: اخلاق دارای ۲ نوع مدرن و اسلامی می‌باشد.

Saeed project

Date:

اخلاق مدرن به لحاظ تاریخی از بعد از رنسانس (تولد دوباره) تاکنون می باشد

این اخلاق نگاه عمقی نسبت به خدا، انسان و دین دارد. این اخلاق در طول

وجود آمده و سرعت در سراسر جهان حتی بین دین داران رواج پیدا کرد.

مباحث اخلاق مدرن ۱- لذت گرایی که اخلاق را در کسب لذت می دانند و هیچ

ارزشی برای لذت های معنوی (عشق، محبت، پاکی، نجابت، حیا و...)

نیست و محدودیت های لذات مادی (لذت های مادی مدام، گوشت خوک، مشروبات)

قائل نیست

۲- فردگرایی (egoism) در مقابل جمع گرایی اعتقاد دارد. اخلاق یعنی توجه افراطی

به نیازهای شخص. این دیدگاه هیچ ارزشی برای نوع دوستی، انسان دوستی، همدلی

ایثار و گذشت قائل نیست.

۳- سودگرایی یعنی سرمایه بیشتر بنابراین اخلاق درست تر. این دیدگاه در

Saeed project

ابتدا این نظام اقتصادی بود ولی اعتقاد داشت شود سیستم بنابراین رفاه سیستم دولتی

بعدها به نظام اخلاقی تبدیل شد.

۴_ انسان گرایی در مقابل خداگرایی اعتقاد دارد. چون انسان اصل هستی است

هیچ مقام یا [redacted] موقعیتی حق محدود کردن آزادی های انسان را ندارد

حتی خداوند

شیوه های اخلاق اسلامی

۱) شیوه اخلاق [redacted] فلسفی : این اخلاق تحت تاثیر نظریه اعتدال اخلاقی

ارسطو بوجود آمد. ارسطو برای اولین بار فلسفه را به ۲ بخش نظری و

عملی تقسیم کرد. فلسفه نظری شامل ۳ علم الهیات ، ریاضیات و

طبیعیات می شود. * فلسفه عملی شامل ۳ علم اخلاق ، سیاست و منزل داری

می باشد. اخلاق از نظر ارسطو یعنی پرهیز از افراط و تفریط و به داشتن

اعتدال در رفتار.

Saeed project

مثلا از نظر ارسطو شجاعت یک صفت اعتدالی است میان افراط تهور و تفریط ترس. یا سخاوت میانه اسراف و امساک است

ارسطو معتقد است هر فضیلت اخلاقی حد وسط میان دو رذیلت افراط و تفریط است و در همه افعال باید حد وسط را رعایت کرد.

ارزش و اعتبار حد وسط نزد ارسطو تا حدی است که حتی فضیلت‌ها را از این طریق مشخص می‌کند. این نظریه در اخلاق اسلامی نیز پذیرفته شده ولی این نظریه دارای انتقاداتی

نیز هست.

امتیازات این نظریه (نظریه اعتدال ارسطو)

هرچند تعالیم اسلامی اخلاقی به نحوی اعتدالی هستند و در روایات آمده

است بهترین کارها رعایت اعتدال است ولی این اخلاق انتقاداتی نیز دارد:

۱) ارسطو اعتقاد دارد حد وسط یک امر ثابت و مشخص است در حالی که حد وسط

درست برای همه انسان‌ها وجود ندارد. این نظریه منجر به نسبی گرایی

اخلاقی می‌شود. نسبی گرایی نیز هیچ ملاک قطعی و ثابتی برای ارزش گذاری های

اخلاقی وجود ندارد.

Saeed project

No.
Date:

* ۲) این اخلاق شامل همه مفاهیم اخلاقی نمی‌شود چون بعضی از مفاهیم اخلاقی

جزو افراط‌ها بوده‌اند ضد اخلاقی نیست (عشق، ایثار، گذشت، پاکی، نجابت)

و بر عکس بعضی از مفاهیم اخلاقی حتی تعریف‌ها هم ضد اخلاقی است (دروغ، دزدی

پرخاشگری، بداخلاقی)

۳) این اخلاق شامل همه انسان‌ها نمی‌شود و جامع نیست (اجمال) چون مفهوم شجاعت

برای زن و مرد کاربردهای متفاوتی دارد. [redacted] و نیز بلند پروازی مرد رذیلت (زشتی) در

حالی که برای زن در بعضی از مواقع فضیلت می‌باشد.

اخلاق ارسطو بعدها با اخلاق اسلامی ترکیب شد و اخلاق فلسفی اسلامی را به وجود

آورد از معروف‌ترین کتاب‌های این اخلاق ۱- تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق

از ابن مسکویه می‌باشد. ۲- اخلاق ناصری از خواجه نصیرالدین طوسی.

۳- جامع السعادات از محمد مهدی نراقی

Saeed project

* **اخلاق عرفانی**: این اخلاق توسط عرفا و متصوفه آن را به وجود آورده است.

با تأکید بر تربیت اخلاقی سیر و سلوک، مبارزه با نفس و پاک کردن آیینه دل

از [redacted] زنگار گناه و هوس. (اخلاق شخصی محسوب می‌گردد.)

ویژگی این اخلاق تأکید بر دل، استفاده از قدرت محبت و عشق (به خدا) و استفاده از

زبان پر نفوذ شعر، در این اخلاق مبدأ و مقصد قلب انسان است که با جلیه

نشینی بدست می‌آید کتاب‌هایی که دارای اخلاق عرفانی هستند:

۱) منطق الطیر از عطار نیشابوری (هفت شهر عشق) (توحید، استغفار، طلب، رضا)

۲) مثنوی معنوی از مولانا

۳) [redacted] منازل السائرین [redacted] خواجه عبدالله انصاری

Saeed project

Date:

۳) اخلاق نقلی: نقل تفسیر آیات و روایات؛

این اخلاق که برگرفته از آیات و روایات است [illegible] محدثین (اهل حدیث)

با استفاده از آیات و روایات ارزش بوجود آورده مفاهیم اخلاقی این روش با استناد

به کتاب (قرآن) و سنت (سیره بزرگان) کتاب های اخلاق نقلی

۱) کتاب احیای العلوم از محمد غزالی

۲) المحجة البیضاء از فیض کاشانی

«مبنای اخلاق»

فطرت انسانی است که گرایش به اخلاقیات به همراه تولد در همه انسان ها

به صورت بالقوه وجود دارد. یعنی برخلاف حیوانات که مسائل اخلاقی را درک نمی کنند

انسان ها اصول مراعات *حریم های اخلاقی پوششی رفتاری و گفتاری هستند*

این گرایش در بستر های تربیتی مناسب (۱- خانواده، ۲- اجتماع، ۳- محیط) یا از بین

شکوفا می شود اگر شکوفا شود به حالت فطری خود باقی می مانند ولی از بین می رود.

SARV

Saeed project

در دوران معاصر به دلیل غلبه فرهنگ مدرنیسم، اخلاق از بعد فردی و معنوی خارج شده است.

و به شکل اخلاق اجتماعی و ضد معنوی (دینی) تبدیل شده است.

جاودانگی اخلاق:

آیا اخلاق جاودانه و مطلق است؟ یا نسبی یا تغییرپذیر؟

دو دیدگاه وجود دارد ۱) دیدگاه مطلق گرایی یا دیدگاه افلاطون ۲- نسبی گرایی یا دیدگاه ارسطو

۱) مطلق گرایی:

در همه زمان ها و همه مکان ها فقط یک نحوه رفتار اخلاقی خوب برای همه افراد وجود دارد. مثلاً عدالت در همه شرایط و برای همه افراد خوب است.

۲) نسبی گرایی:

که توسط ارسطو به وجود آمد اعتقاد دارد در شرایط مختلف اخلاقی، رفتارهای متفاوت و در عین حال صحیح برای همه افراد وجود دارد.

Saeed project

انتقادات مطلق گرایی :

این اخلاق در شرایط اضطراری و استثناها راه کار ارائه نمی دهند. شرایط اضطراری یعنی جاهایی که مجبور می شویم ۲ کار خوب را انجام و یا ۲ کار بد را انجام دهیم ؟

۱- پاسخ به این اعتقاد اخلاق اسلامی راه کار اهم و مهم و یا ارتکاب اقل قبیحین (دو کار بد) است .

۲- با استناد به برخی از تعالیم اسلام این اخلاق شامل همه اخلاق اسلامی نمی شود

مثال : بعضی از اخلاق ها مثل تکبر ، ترس و بخیل بودن که خود بدترین اخلاق مردان است برای زنان بهترین اخلاق می باشد.

امتیازات این اخلاق :

اخلاق مطلق گرایی در بعضی از مفاهیم اخلاقی واقعاً وجود دارد و بسیاری از مفاهیم اخلاق اسلام به همان معنای مفاهیم مطلق گرایی افلاطون مطلقی و مطلق است . مثل خوبی عدالت و بدی ظلم

Saeed project

اعتقادات نسبی گرایی :

۱) هیچ ملاکی و معیار ثابتی برای داوری و قضاوت در مفاهیم اخلاقی
یا قانونی ندارد

۲) نمی‌توان هیچ اعتراضی نسبت به رفتارهای ضد اخلاقی در جامعه داشت

۳) از مفاهیم مطلق اخلاقی در اسلام نمی‌توان دفاع کرد چون مفاهیم اخلاقی اسلامی به دلیل
خاتمیت مطلق است

* عناصر ارزشمندی فعل اخلاقی در اسلام :

۱- فعل اخلاقی

۲- عناصر
- فاعلی
  - اختیاری آزادی
  - وجود انگیزه و نیت فاعل
- فعلی یا عینی

Saeed project

No:
Date:

فعل اخلاقی: فعل اخلاقی در اسلام فعلی است که ضروری باشد یعنی انجام دادن آن یا پاداش و ترک آن کیفر داشته باشد. (اخروی)

عناصر ارزشمندی این فعل اخلاقی:

۱. عنصر فاعلی است ۲. عنصر فعلی

عنصر فاعلی یعنی، فاعل در انجام این فعل اخلاقی اختیار و آزادی داشته باشد یعنی همه کارهای اخلاقی که در شرایط اضطراری انجام می گیرد ارزش اخلاقی در اسلام ندارد و نیز فاعل انگیزه و نیت الهی داشته باشد (قربتاً الی الله نباشد) از ابتدای انجام فعل اخلاقی تا پایان.

عنصر فعلی یا عینی: دومین عنصر ارزشمندی فعل اخلاقی در اسلام عنصر فعلی می باشد یعنی خود عمل اخلاقی باید یک فعل پسندیده ارزشی، مصلحت و نیکو باشد. عنصر فعلی یا عینی به این معنی است که خود عمل اخلاقی باید فعل پسندیده ارزشی و مصلحت و نیکو باشد

SARV

Saeed project

Date:

* شرایط مسئولیت عمل اخلاقی در اسلام:

۱- بلوغ

۲- عقل (همه انسان ها دارند ولی بعضی ها عقل است قدرت تفکر و تعقل را ندارند)

۳- علم یا امکان تحصیل آن (انسانی که نداسته دچار مشکل می شوند و کار بدی می کند تقصیری ندارند)

*۴- قدرت (به اندازه ای که توانایی داریم قدرت داریم و بیشتر از آن وظیفه ای نداریم)

*۵- عدم اکراه (کارهایی که در شرایط اجبار انجام می دهیم در اسلام هیچ ارزشی ندارد چه مثبت و منفی)

۶- عدم اضطرار

۷- قصد و تعمد

شرایطی که با وجود آنها فرد در اسلام مسئول رفتارهای اخلاقی می شود

بلوغ: یعنی سن رشد. کودکان و افراد نابالغ مسئول رفتارهای اخلاقی نیستند

عقل: یعنی قدرت تجزیه و تحلیل، تعقل و تفکر. از دیدگاه اسلام افرادی که سلامت عقلانی ندارند دیوانگان و سفیهان مسئول رفتارهای اخلاقی نیستند.

SARV

Saeed project

علم یا امکان تحصیل آن از نگاه اسلام آگاهی و علم اخلاقی و یا توانایی شناختن فعل اخلاقی باعث مسئولیت فعل اخلاقی می شود.

* **قدرت** یعنی توانایی پایبندی به انجام فعل اخلاقی و یا ترک ناروا را داشتن خداوند به اندازه توانایی هر انسانی از او تکلیف خواسته است.

لا یکلف الله نفساً الا وسعها

* **عدم اکراه** یکی از شرایط مسئولیت فعل اخلاقی مجبور نبودن است کارهایی که انسان ها از روی اجبار انجام می دهند در نگاه دین ارزشی ندارد.

عدم اضطرار: شرایط بحرانی (اضطرار) کارهایی که در شرایط بحرانی انجام می شود (زشت یا مثبت) از نگاه اسلام ارزش یا ضد ارزش تلقی نمی شود

مثال: خوردن گوشت مردار در شرایط اضطراری و خوردن شراب در شرایط اضطراری

قصد و تعهد از نگاه اسلام داشتن هدف یعنی قصد و انگیزه در انجام اخلاقیات و یا ترک آنها ضروری می باشد کارهایی که بدون قصد صورت می گیرد سهوی می باشد

Saeed project

No:
Date:

با هیچ تعهدی ندارد یا تعهدهای خفیف تری دارند. قتل ها: قتل عمد که مجازات قصاص است ولی غیر عمدی مجازات آن پرداخت دیه یا نقدی.

شناسایی عمل اخلاقی ←
- عقل (از سن بلوغ این عقل به حد کمال می رسد)
- فطرت (دل) زیبایی ها و زشتی ها را درک کند (۱. خانواده ۲.)
- وحی

از چه طریقی اخلاقیات در اسلام شناخته می شوند؟

۱- **عقل**، عقل در اسلام از جایگاه ویژه ای برخوردار است. حجت باطنی است، حامی و پشتیبان دین است؛ عقل به عنوان منبع مستقل در منظومه اخلاقی اسلام شناخته شده است. منظور از عقل در این بحث عقل تکوینی شده (تعقل، تفکر، تدبر و ...)

عقل سلیم (عقلی که مؤید تعالیم دینی است) عقل به دور از احساسات، تعصب، هوی و هوس است. این عقل مؤید تأیید دین می باشد. این عقل از آغاز سن رشد (یعنی بلوغ) توانایی شناخت اخلاقیات را پیدا می کند.

Saeed project

Date:

۲- فطرت و راه دل: فطرت پاک انسان یکی از راه های شناخت اخلاقیات

است. در قرآن آمده است: «و نفس و ما سواها فالهمها فجورها و تقواها»

«قسم به نفس و خدایی که آن را آفرید و زشتی ها و زیبایی ها را به آن الهام کرد»

گرایش به اخلاقیات در مسیر درست تربیتی (۱- خانواده ۲- جامعه ۳- بهره گیری از دین)

به شکوفایی اخلاقیات منجر می شود و در مسیر نادرست این گرایش ها یا

آشکار نمی شوند و یا کمتر آشکار می شوند

۳- دین: یکی از راه های شناسایی اخلاق در اسلام که تکمیل کننده دو روش

پیشین نیز هست روشی نقلی است یعنی با استفاده از آیات و روایات

این روش پشتیبان و ضمانت اجرایی اخلاقیات است* (مهم) یعنی با وجود عنوان

های حکم دینی (مثل واجب و حرام) اخلاقیات را (خوب و بد) راحت تر

انجام می دهیم یا راحت تر ترک می کنیم.

Saeed project

Date:

تزاحم ارزش ها — تعریف / راهکار اسلام

* تزاحم ارزش ها در اسلام : با توجه به خاتمیت دین اسلام و مطلق بودن.

مفاهیم اخلاقی اسلام چه راهکاری در برخورد با تعارضات یا تزاحم های ارزشی

دارد. تعارضات یعنی حالتی که دو مفهوم عمل و در زمان واحد نه امکان انجام

هر دو فعل ارزشی را دارد و نه جایز بودن ترک هر دو فعل. فعل امکان دادن کمک

بودن به دوست بیمار

امکان ندادن

۱) راهکار اسلام در این تزاحم ارزها فعل تبیین (انجام کاری که مهمترین ارزشی

را دارد.) انجام اشد حسنیق (انجام دادن کاری به بیشترین خوبی را دارد) کمک کردن

به کمک دوست

Saeed project

- مفاهیم عام اخلاقی
  - تعریف
  - انواع
    - هدایت کننده
      - تعریف
      - انواع
        - هدایت معنوی
        - تقوا معنوی
    - عمل کننده
      - تعریف
      - انواع جهت گیری نفس

- انواع جهت گیری نفس
  - نسبت به خداوند
    - محبت
    - توکل
    - شکر
  - نسبت به عاقبت خود
    - بیم
    - امید
  - نسبت به خویشتن
    - انگاشت زشتی
    - خودبینی (عُجب)
    - غرور (در رفتار)
    - تواضع

مفاهیم عام اخلاقی

آن دسته از فضایل یا رذایل اخلاقی هستند که به صورت صفت و ملکه نفسانی هستند (در ذات فرد شکل گرفته اند) که بر همه حوزه های زندگی تأثیر دارند و دارای دو نوع هدایت گر و عمل کننده هستند.

صفات هدایت گر، هدایت کننده انسان را در صعود (فضایل) یا سقوط (رذایل) بعهده دارند.

صفات عمل کننده صفاتی هستند که در سایه ی صفات هدایت گر تحقق پیدا می کنند.

Saeed project

این صفات دارای سه نوع هستند

۱- جهت گیری انسان نسبت به خداوند که شامل سه مفهوم محبت، توکل و شکر می‌شود.

۲- جهت گیری نفس نسبت به عاقبت خود که شامل دو مفهوم بیم و امید (خوف و رجاء)

۳- جهت گیری نفس نسبت به خویشتن که شامل چهار مفهوم است، ابتلا نفس (سلامت نفس) خودپسندی یا عُجب، غرور و تواضع

صفت هدایت کننده گر: مهمترین فضیلت هدایتگر اخلاقی ایمان می‌باشد.

صفات هدایت گر که هدایت نفس انسان را در رذایل به عهده دارند در این بحث مورد بررسی قرار نمی‌گیرند. صفات هدایت گر که هدایت نفس را در فضایل بر عهده دارند بی‌شمار هستند و اساسی ترین آنها مورد بررسی قرار می‌گیرند.

* مهم ترین فضیلت هدایت گر اخلاقی، ایمان است. ایمان به معنی امنیت بخش است (از ریشه امن به معنی امنیت بخش است) چون ایمان انسان را در برابر طوفان های

Saeed project

No:

Date:

درونی (کشمکش میان نفس اماره (شیطانی) و لوامه (ملامت کننده)) و طوفان های بیرونی یعنی مشکلات بیرونی، مقاوم می کند.

ایمان چه کم و چه زیاد در زندگی انسان نشاط، شوق، آرامش روحی، گرما و معنا می بخشد. * هرچه ایمان بیشتر باشد ظرفیت (تحمل، جنبه) وجودی فرد بالاتر است.

شرط ایمان انجام عمل صالح است. در اسلام ایمان = اصول دین و عمل به فروع دین (عمل صالح) واجب شده است.

متعلق ایمان (مصداق های ایمان) (پیمان) عالم غیب است در برابر عالم شهادت (پیدا) قرار می گیرد

عالمی است که وجود دارد. ولی موجودات آن قابل دیدن نیستند. (خداوند، جن، روح انسان ملک...)

موانع ایمان امور هستند که با وجود آنها یا اصلا ایمان نداریم و یا ایمان واقعی نداریم

۱. کفر در دو معنا به مانع از ایمان است (ناسپاسی، انکار اصول دین) و یا شرک که دو نوع

۲. نقض (شکستن پیمان) مانع از ایمان است

Saeed project

۲- جهل (نادانی) چه ساده و مرکب مانع از ایمان است.

۳- شک متزلزل ساختن و یا شک دائمی

۴- وسوسه های شیطانی ، وسوسه در مقابل الهام بکار می رود. از طرف شیطان است.

انسان با دعوات به گناه می کند که نتیجه وسوسه عذاب وجدان و اضطراب است.

۵- وسواس علمی یا عقلانیت افراطی

+ مفاهیم عام عمل شده که تنظیم کننده رابطه بین انسان و خداوند هستند سه مفهوم

محبت ، شکر و توکل هستند.

۱- محبت : به معنی دوست داشتن است که به ذات و فطرت پاک انسان قرار دارد.

حالت دوست داشتن عشق است و در عرفان آمده است العشق افراط المحبه -

عرفا اعتقاد دارند عشق های زمینی پل و مقدمه عشق های آسمانی هستند* عشق های

زمینی باید با شستوانه عقلی باشد. عشق بدون عقل جنون نام دارد. و عاشق به بیمار است.

Saeed project

Date:

بروز اولین عشق در فرد به معنی ابتدای رشد عاطفی و احساس است. به معنی بلوغ عاطفی

نیست. عشق باید همراه و یا بعد از عقل باشد. عشق های پاک به دور از هوا و هوس

عاشقانه تر می شوند هر چه محبوب و معشوق بالاتر باشد ارزش بیشتری داشته باشند

در دینداری و بلوغ عاطفی انسان نیز پدیدنده است.

انواع محبت:

۱- محبت انسان نسبت به خداوند ۲- محبت خداوند نسبت به انسان

۱- محبت انسان نسبت به خداوند: خداوند تنها محبوب حقیقی انسان است اشخاص و

اشیاء دیگر به میزان تناسب با او محبوب می شوند (دوست داشتن)

- به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست سعدی

عاشقم بر همه عالم که همه عالم از اوست

یکی از نشانه‌های محبت انسان به خداوند: محبت انسان ها به مخلوقات

- لن یکن شیء الا رحمه همه موجودات ازش می برند از ذات خداوند

Saeed project

۲- در تفسیر این آیه آورده است: هر چیزی که رنگ خدایی بپذیرد، آن نیز ارزش خواهد یافت

(چون خداوند جاودانه و همیشگی است) نیت خیر، دارایی های که در راه خدا صرف می شود

نشانه های محبت به خداوند:

۱- دوست داشتن مرگ (شهیدان به مرگ لقاء الله می گویند)، ادبیات عرفانی پرواز

رهایی از قفس، لقاء الله (دیدار) و وصال یار گفته است.

مولانا: کز نیستان تا مرا ببریده اند از نفیرم مرد و زن نالیده اند

۲- مقدم داشتن خواست خداوند بر همه خواسته های انسان

هر چه آن خسرو کند (خدا) شیرین بود

۳- عدم غفلت از یاد خداوند

خوش آنان که دائم در نمازند (به یاد خداوند) غافل نیند از یاد خداوند

۴- غم و شادی انسان فقط برای خداوند است. یعنی با خشنودی خداوند شاد و با دوری از خداوند

غمگین می شوند.

Saeed project

No:
Date:

۵ـ تولّی و تبرّی: تولّی به معنی دوست داشتن دوستان خداوند، و تبرّی به معنی بیزاری از دشمنان خداوند.

فایده اخلاقی اش: تأثیر این تولّی و تبرّی

۱ـ انگیزه و مقدمه ای می شود برای خوب بودن و بد نبودن

۲ـ شریک بودن در اعمال صالحی که اولیا الله انجام می دهند. و شریک نبودن در کارهای بدی که دشمنان خدا انجام می دهند.

۶ـ خوف در کنار رجا: خوف یعنی ترس از دو حال، اعمال بد و عذاب های الهی در حالی که رجا (امید) یعنی امید به بخشایش و رحمت الهی؛ یکی از نشانه های دوست داشتن خداوند همراه بودن این خوف و رجاست.

استغفار بعد از انجام گناه.

۷ـ کتمان محبت و ترک ادعا: یعنی پنهان کردن دوستی و محبت با خدا، و ترک ادعا

مولانا: هر که را اسرار حق آموختند مُهر کردند و دهانش دوختند

SARV

Saeed project

انواع محبت و عشق به خداوند

۱- انس، یعنی حالتی که انسان در مقام قرب الهی پیدا می‌کند. (در انجام فروعات دین، عبادت)

۲- اشتیاق، یعنی مقام شوق مولانا: سینه خواهم شرحه شرحه از فراق تا بگویم شرح درد اشتیاق

اشاره به مقام شوق دارد، شوق انسان به رسیدن به خدا

۳- رضا: ترک اعتراض نسبت به مقدرات الهی (تولد، مرگ، جنسیت، زمان و مکان.)

۲- محبت خداوند نسبت به انسان که دارای ۲ نوع عمومی و خصوصی است

مثل رحمان: محبت عمومی خداوند است نسبت به همه موجودات، ۲، رحیم محبت خصوصی

(توبه کنندگان) (پاکان)

خداوند که نسبت به بعضی از انسان‌ها است: (توابین، متطهرین، صالحین، محسنین و...)

۱۰. توکل:
- تعریف
- اساس توکل
- عالی‌ترین مرحله توکل
- ارزش توکل
- رابطه تلاش و توکل

Saeed project

Date:

توکل: از مفاهیم عام اخلاقی تنظیم کننده رابطه میان انسان و خداوند است.

تعریف توکل:

اعتماد و اطمینان قلبی به خداوند در همه امور زندگی انسان در پی اعتنایی به هر قدرتی غیر

از خدا

اساس و ریشه توکل:

ریشه توکل توحید است هرچه که توحید قوی تر باشد توکل نیز

بیشتر است توکل جز با حصول توحید شکل نمی گیرد.

عالی ترین درجه توکل:

توکل دارای درجات مختلفی است، عالی ترین درجه توکل واگذاری

همه امور زندگی به خداوند بدون التماس، درخواست، دعا و تضرع (از الهی گرفتن) می باشد

توکل رضا نام دارد. رضا یعنی ترک اعتراض و رضایت داشتن همه مقدرات الهی

عالی ترین درجه توکل مربوط به پیامبران (صدیقین) است.

اعتماد و اطمینان قلبی به خداوند در همه امور زندگی انسان در پی اعتنایی به هر قدرتی غیراز خداوند

SARV

Saeed project

ارزش توکل:

توکل در روایات و در آیات بسیار مورد سفارش قرار گرفته است.

۱) ان الله یحب المتوکلین — خداوند توکل کنندگان را دوست دارد.

۲) و من یتوکل علی الله فهو حسبه — کسی که بر خداوند توکل کند خداوند برای او کفایت می کند.

* رابطه تلاش و توکل:

تلاش و توکل در اخلاق اسلامی منافاتی با یکدیگر ندارد، یعنی در کارها

* ۱) تحت اختیار انسان نیست، چاره ای جز توکل ندارد (مرگ، تولد، جنسیت، بعضی از بلاها و طبیعی (بیماری))

۲) کارهایی که تحت اختیار انسان هستند، ابتدا تلاش و کوشش و در نهایت به خداوند توکل می کند * در این امور (کارهای اختیاری) توکل هم ضمانت مطلق

جواب نمی دهد، چون سنت خداوند بر این تعلق گرفته است که امور عالم با اسباب و علل خاص خود تحقق پیدا کند.

Saeed project

Date:

سومین مفهوم عام اخلاق شکر می باشد

شکر ← نعمت / هدایت / ارزش

بهترین نوع شکر گذاری ← قلبی / زبانی / عملی

شکر: سومین مفهوم عام اخلاقی تنظیم کننده رابطه بین انسان و خداوند است.

تعریف شکر:

تصور نعمت، شناخت نعمت، اظهار نعمت و شادمانی و سرور نسبت

به همه نعمت های ظاهری و باطنی (عقل، فهم، شعور، ذوق، سلامتی، هوش و ...)

ظاهری (ثروت، مال، زیبایی های ظاهری، جسمی و ...)

شکر در اخلاق اسلامی دارای سه مرتبه است ۱) قلبی ۲) زبانی ۳) عملی

۱) قلبی: یعنی یادآوری نعمت ها

۲) زبانی: یعنی با زبان مدح و ثنای منعم (نعمت) را به جا آوردن

Saeed project
Date: ۲۵

مثل: الحمدالله ، شکرالله

۳) مرتبه عملی: بکارگیری نعمت ها در راهی که خداوند دستور داده است.

شکر عملی

ارزش شکر در اخلاق اسلامی:

شکر در روایات بسیار مورد سفارش قرار گرفته است

۱) الان شکرتم لازیدنکم ، شکر نعمت نعمت افزون کند

۲) آخر دعوانا ان الحمدالله رب العالمین ، حکایت نیایش بهشتیان ، شکرگذاری از نعمت است.

۳*) امام سجاد فرموده اند: شکرگذاری از نعمت ها انسان را در دایره محبت خاص الهی

قرار می دهد. چون در روایت آمده است خداوند هر قلب محزون و هر بنده شاکری

را دوست دارد.

بهترین نوع شکرگذاری:

در اخلاق اسلامی بهترین نوع شکرگذاری به کار بستن نعمت

تلاش برای شکرگذاری و در عین حال اقرار به ناتوانی و قصور (کوتاهی)

Saeed project

Date:

نکته ها

هر قدر دانش بیشتر از خداوند است.

- جهت گیری نفس نسبت به عاقبت خود
  - بیم
    - تعریف
    - درجات
      - ورع
      - تقوا
      - صدق
    - ارزش
    - آفت: یأس یا قنوط
  - امید
    - تعریف
    - ارزش
    - آفات
      - امیدداری بدون عمل
      - احساس ایمنی از مکر خداوند
- مناسبات بیم و امید

در اخلاق اسلامی جهت گیری نفس نسبت به عاقبت خود دارای دو مفهوم بیم و امید است. بیم یعنی احتمال بروز امری ناخوشایند برای انسان در آینده است همراه با دلایل قطعی یا ظنی، در این بحث امر ناخوشایند عذاب ها و کیفرهای الهی و یا ترس از گناهان انسان است.

درجات بیم: در اخلاق اسلامی این بیم دارای سه مرحله است

۱) ورع: پایین ترین درجه بیم است یعنی ترک همه محرمات (اموری که در دین حرام هستند) و انجام همه واجبات است.

Saeed project

۲) تقوا: یعنی علاوه بر انجام همه واجبات و ترک همه محرمات از مکروهات و امور شبهه ناک نیز خودداری شود.

۳) صدق: بالاترین درجه بیم صدق نام دارد. صدق یعنی علاوه بر انجام همه واجبات و مستحبات و ترک همه محرمات و مکروهات از برخی امور مباح و مجاز نیز خودداری شود.

ارزش بیم در اخلاق اسلامی: بیم در روایات بسیار مورد سفارش قرار گرفته است چون یک بعد قرآن آمده است خداوند پرهیزکاران را دوست دارد. ۲) نقش مهم تربیتی در اخلاق دارد. و مانع از انجام گناهان می شود.

آفات بیم: بیم اگر بیش از اندازه باشد در اخلاق اسلامی مورد نکوهش قرار گرفته است. چون آفت بیم یأس یا قنوط نام دارد* قنوط یعنی ناامیدی کامل از رحمت الهی که در سوره یوسف آمده است. فقط کافران هستند که از درگاه خداوند کاملا ناامیدند.

Saeed project

No:
Date:

امید یا رجاء: امید احتمال وقوع امری خوشایند در آینده و یا احساس راحتی قلب در نتیجه

انتظار تحقق امری خوشایند در آینده که در این بحث منظور نعمت ها و پاداش های الهی

در قیامت است.

تعریف امید: اگر اسباب و علت های آن امر خوشایند محقق نباشد (هیچ وقت

یعقوب ناامید نشد) آن آرزو یا تمنا گفته می شود

ارزش امید در اخلاق اسلامی: امید در روایات بسیار مورد سفارش قرار گرفته

است به دلیل ۱) شمول غفران الهی (اهل الغفر و الرحمة: خداوند اهل رحم و عفو است)

در برخی روایات آمده است خداوند گناهان را جمعه تا جمعه، ماه به ماه، ... تا عرفه

ماه رمضان تا ماه رمضان می بخشد. (حق الله ها را می بخشد)

۲) شفاعت پیامبران، هم پیامبری الگوی رفتاری و شفیع جهان آخرت است

بدون اجازه نخواند ...

Saeed project

۱- آفات امید در اخلاق اسلامی

امید دارای ۲ آفت است ۱*) امیدواری بدون عمل: افراط در امیدواری و بخشش

بدون انجام عمل صالح مورد نکوهش قرار گرفته است. در اخلاق اسلامی سعادت انسان

جز از طریق انجام عمل صالح میسر نیست بنابراین این اعتقاد بعضی از شیعیان

مبنی بر بدون انجام عمل صالح شفاعت ائمه اطهار را اعتقاد دارند.

۲) اعتقاد مسیحیان به شفاعت حضرت عیسی به دلیل به صلیب کشیده شدن

حضرت عیسی که به آن فداء یا فدیه گفته می شود. (حضرت عیسی پیش خدا برای شیعیان خواهد خواست)

۲- دومین آفت امید احساس ایمنی از مکر خداوند:

افراط در امید برای گناهکاران موجب احساس ایمنی از مکر خداوند می شود در حالیکه در

نظام اخلاقی اسلام این احساس ایمنی مورد نکوهش قرار گرفته است. و به آن

استدراج گفته می شود. (مهلت دهی) انما نملی لهم لیزدادوا اثما

ما به آنها مهلت می دهیم تا گناهانشان زیادتر شود.

Saeed project
Saeed project

مناسبات بیم و امید:

چه رابطه ای بین بیم و امید وجود دارد؟ سه دیدگاه وجود دارد.

۱) بیم و امید لازم و ملزوم یکدیگرند و در واقع ۲ روی یک سکه هستند.

۲) بستگی به موقعیت ها و افراد مختلف دارد (یعنی برخی ها در جوانی خوف بیشتر و در سالخوردگی امید بیشتر دارند و بالعکس.)

۳) کاملترین دیدگاه جولان خوف در نتیجه ترس از گناهان و یا عذاب های الهی است و رحمت در نتیجه بخشش بی پایان خداوند است و همیشه رحمت خداوند بیشتر از گناهان است. بنابراین امید همیشه باید بیشتر از خوف باشد.

جهت کسب نگرش نسبت به خود: دانستن ۲ مفهوم است.

۱) خودشناسی (انس با نفس)

۲) تواضع

Saeed project

No:
Date:

در اخلاق اسلامی خودشکنی یعنی انسان بدون مقایسه خود با دیگران، خود را کوچک و پایین بشمارد و خودپسند نباشد. این خودشکنی مبنای تواضع می‌شود. آنچه در آیات و روایات به آن تاکید شده است، تواضع است و نه خودشکنی (زیرا منشأ خیلی از رذایل می‌شود)

اعتماد به نفس دارای ۲ مانع است: ۱) خودپسندی (العُجب) که به معنی بزرگ پنداشتن خود است

۲) غرور: در اخلاق اسلامی یعنی اطمینان و اعتقاد قلبی نسبت به آنچه که با هوای نفس موافق باشد. و طبیعت انسان به آن تمایل داشته باشد.

۲- تواضع: در اخلاق اسلامی یعنی اینکه انسان در مقایسه با دیگران برای خودش امتیاز و برتری قائل نشود و در عین حال کمالات دیگران و موقعیت آنها برای انسان بزرگ جلوه می‌کند

Date:

Saeed project

این تواضع دارای ۲ مانع است.

۱) کبر (تکبر) که شامل مرحله قلبی و عملی است. یعنی اگر کبر در اعمال و رفتار

آشکار شود تکبر نام دارد. تکبر در اخلاق اسلامی افراط در ارزش گذاری خود است

که از رذایل اخلاقی است.

۲) ذلت مرحله مانع تواضع است. تفریط در ارزش گذاری خود است یعنی

انسان در مقایسه با دیگران هیچ امتیازی برای خود قائل نشود. ذلت و خواری جزء

رذایل اخلاقی است که شدت مورد نکوهش قرار گرفته است و مانع انجام خیر

از رذایل اخلاقی می شود: (روح انسان که از روح خدا نشئت گرفته است.)

اخلاق در آیات و روایات

۱- و اذا مرّوا باللغو مرّوا کراما

راه کارهای اخلاقی اسلام در روابط اجتماعی:

۱- و اذا مرّوا باللغو مرّوا کراما خدا ... مورد لغوی با بزرگواری و سعه صدر از آن ... می گذرند
(اهل ...)
بیهوده

Saeed project

Date:

۲- و اذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما

وقتی نادان شما را مورد خطاب قرار داد با رفتار نیکو به او جواب دهید

۳- ان الله یأمر بالعدل والاحسان

خداوند دستور می دهد که بر اساس عدل و احسان عمل کنیم. عدل یعنی اعطا احترام

به حد حریم ها و حدود های حقوق افراد در جامعه؛ احسان یعنی گذشتن از حقوق خود

در جامعه مورد نیاز.

۴- ولیستعفف الذین لا یجدون نکاحا

کسانی که شرایط ازدواج ندارند و یا نیاز به ازدواج ندارند باید عفاف پیشه کنند.

عفاف در مردان یعنی عفت نگاه؛ و عفاف در زنان علاوه بر عفت نگاه، رعایت حریم ها

عفت کلام — حیا

رعایت پوشش و گفتار می باشد.

خطاب

۵- والعافین عن الناس؛

کسانی که خطاهای دیگران را مورد بخشش قرار می دهند

روایات:

ان فی ایام دهرکم لنفحات فتعرضوا علیها

سعی کنید در فرصت هایی که به شما داده می شود (نسیم هایی) (رحمت های الهی) خود را در معرض این نسیم ها قرار دهید

لا قربة بالنوافل اذا اضرت بالفرائض

هیچ تقربی در مستحبات نیست وقتی که آن مستحبات به واجبات ضرر می رسانند.